

PROJE RAPORU

PROJENİN ADI:

Sesim Var!

İÇİNDEKİLER:

Proje Adı	Sayfa No: 1
Giriş	Sayfa No: 2
Yöntem	Sayfa No: 3
Bulgular	Sayfa No: 5
Sonuçlar ve Tartışma	Sayfa No: 17
Kaynaklar	Sayfa No: 19
Ekler	Sayfa No: 20

1. GİRİŞ:

Engelli kelimesinin sözlük anlamı engel ile karşılaşan, belli bir takım sınırlamalarla engel olunmuş, engellenmiş olarak geçmektedir. Daha genel bir ifade ile doğuştan veya sonradan meydana gelen hastalıklar, sakatlıklar öne sürülerek, toplumsal tutum ve tercihler sonucu yaşamın birçok alanında kısıtlanan, engellerle karşılaşan kişi olarak tanımlanabilir. İletişim, bireyler arasında duyguların, düşüncelerin ve ihtiyaçları içeren mesajların karşılıklı olarak değişim tokuş edildiği bir süreçtir. İnsanların birbirleriyle olan iletişimlerinde kendilerini ifade edebilmelerinin en kolay yolu konuşarak iletişim kurmalarıdır. Fakat konuşma ve duyma engelli insanların kendilerini ifade edebilmek için en kolay yolu maalesef konuşabilmek değildir. (Tonkaz, 2009, s. 14)

Ülkemizde halen 2,5 milyon dil ve konuşma gücüği yaşayan birey ve 270 bin konuşma engelli bulunmaktadır. Engellilerin ülkemizde yapılanmasına baktığımızda görme engelliler okulları, zihinsel engelliler okulları ve işitme engelliler okulları, dernekleri çok sayıda bulunurken konuşma engelliler okullarının bulunmaması üzücüdür. Tabii ki diğer engel gruplarına ait okulların olması ve sayılarının artması sevindiricidir ama konuşma engelliler için yapılacak okullara da ihtiyaç vardır. Günümüze kadar hep işitme engellilerle özdeşleştirilen konuşma engelliler, artık farklı engel grubu olarak tanınmaya başladı. (<https://eodev.com/gorev/207172>. Erişim Tarihi:04.01.2017)

Biliyoruz ki, bir düşünceyi bir beyinden diğerine doğrudan aktarabilmek mümkün değildir. Kimi bilim-kurgu filmlerinde elektrodlar, kablolar aracılığı ile bir beyinden diğerine düşünce naklinin gösterildiği sahnelerle tanık olmuşsunuzdur. Ancak, gerçek yaşamda bu sahneleri -en azından şimdilik- gerçeklestirebilmek mümkün görünmemektedir. (Konrot, 2005)

PROJENİN AMACI:

- Konuşma engelli bireylerin hayatını kolaylaştırmak ve özgürlüklerini sağlamak.
- Konuşma engelli bireylerin, kamera ile anlık dudak yapılarını inceleyerek çıkarmak istedikleri sesleri algılayıp, sesi bilgisayardan çıkartarak konuşmalarına yardımcı olmak.
- Konuşma engelli bireylerin yaşam kalitesini artırmak.
- Konuşma engelli bireylerin yaşam alanlarında daha sosyal olabilmelerini sağlamak.
- Konuşma engelli bireyin bağımsızlık duygusunun artırılmasına yardımcı olmak.
- Konuşma engelli bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak, özgüven gelişimine yardımcı olmak.
- Konuşma engelli bireyin sahip olduğu engel nedeniyle yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu oluşan sosyal sorunları aşmaya yardımcı olmak.

- Konuşma engelli bireyin kendini toplumdan soyutlamasını engellemek ve hayatı bağlanmasına yardımcı olmak.
- Yapılan çalışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmak.

Bütün bu sıralanan amaçlardan dolayı projenin sloganı “**Herkes sesimizi duymalı!**” şeklinde yapılmıştır.

Proje ekibi, bunlardan yola çıkarak engelli insanların iletişim sınırlarını özgürleştirmeye çalışmış ve bilgisayarın algıladığı şahsin ağız hareketleriyle söylemek istediği mesajları kelimele dökmeyi amaçlamıştır.

Projedeki en büyük amaç ise konuşma engelli bireylerin hayatını kolaylaştırarak engeli olan bireylere özgür ve engelsiz bir hayat sunmaktır.

2. YÖNTEM:

Konuşma engelliler ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar tespit edilerek taranmış ve bu konu ile ilgili bilgiler ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra benzer projelerden farklı bir bakış açısı düşünülmüş, projenin kabaca tasarımları çıkarılmış ve bu tasarımlar arasında en uygun olanları tercih edilmiştir. Ayrıca projeyi güncellemeye açık halde tutabilmek proje ekibinin zihinlerinin bir kenarlarında hep yer edindi. Sürekli bilgisayar dünyasında araştırma yaparak ve kod yazarak içerisinde bulunmamız, bu tarz projelere yatkınlığımız ve uzun süren çalışmalarımızdan dolayı ortaya bu projenin çıkması ve engellilerin dünyasına bir fayda getirecek olduğumuzdan dolayı mutluluk içerisinde olduğumuzu belirtmeliyiz.

Kısa Bilgiler-Kaynak Özeti:

Türkçe de engelli insanlar için 3 farklı kelime kullanılmaktadır, bu sebeple bir kavram karmaşası meydana gelmektedir. Bunlar; engelli, sakat ve özürlü kelimeleridir. Her biri farklı anlam ifade etse de, toplumun geneli tarafından aynı anlamda kullanılmaktadırlar. Oysa sakat kelimesi, vücutunda hasta veya eksik bir uzuv/organ olma halini, yani fizyoanatomik bir durumu ve vücudun organını kaybetmesi durumunu ifade ederken, engelli kavramı, günlük yaşama dair temel planlamalar yapıılırken sakatların mağdur duruma düşürülmesini ifade eder.

Bir başka ifadeyle; herkesin kolayca yararlandığı haklardan (toplu ulaşım, eğitim, kamu hizmetlerinden vb.) yararlanamama durumunda sakatlığın değil, engellenmişliğin sorunsallaştırılması için ‘engelli’ kavramı oluşturulmuştur (Tonkaz, 2009, s. 14).

Araştırma da kullanılan özürlü tanımı gereği doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklere uyamayan kişilerdir. Bu verilere dayanarak bu örneklem araştırması sonucuna göre Türkiye nüfusunun % 12.29 „u engelli dir. Bu da Türkiye nüfusunun 2002 yılı rakamlarıyla 67.844.903 kişi olması sebebiyle 8.338.139 kişiye tekabül etmektedir (Çalık, 2004).

Konuşma Engeli Nedir?

Konuşmanın herhangi bir çevrede benimsenen sınırın dışına çıkararak yadırganacak düzeyde bir farklılık ya da sapma göstermesi durumunda, genelde bireyde bir tür konuşma sorunu olduğu kabul edilmektedir. Konuşma sorunu olan bireyin konuşma davranışlarında şu özellikler göze çarpabilir:

- İşitilemeyecek kadar aşırı alçak sesle konuşma.
- Konuşmanın rahatlıkla anlaşılamaması.
- Sesinin ya da konuşurken sergilediği görünümün karşısındaki rahatsız etmesi.
- Belirli bir sesin beklenildiği gibi söylenememesi.
- Konuşurken zorluk çekme.
- Dilin vurgu, ezgi, ritim özelliklerine uygunluk göstermemesi, konuşmanın bunlardan yoksun olması, tekdüzelik.
- Sözdizimi, dilbiçimi vb. sapmaları.
- Yaşına, cinsiyetine, fiziksel gelişimine uygun olmayan ses ve konuşma.

Görülebileceği gibi, bu özet tanımlamadan bile dil ve konuşma sorunlarının ne denli karmaşık olduğu, bu konunun ayrı bir uzmanlık gerektirdiği açıklar.

Belirtileri Nelerdir?

Dil ve konuşma sorunları, nedenlerine göre şöyle kümelenebilmektedir:

- Anatomik nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (dudak veya damak yarıklığı, larenjektomi, işitme düzeneği sorunları vb.)
- Fizyolojik nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (musküler distrofi vb.)
- Nörolojik nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (CVA, Parkinson Hastalığı, Cerebral Palsy vb.)
- Biyokimyasal nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (Anoxia vb.)
- Psikolojik/psikiyatrik nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (Kimi uzmanlara göre kekemelik vb. konuşma sorunları bu kümeye ele alınmaktadır)
- Gelişim sürecindeki aksaklıklara bağlı dil ve konuşma sorunları. (Gecikmiş dil ve konuşma, öğrenme güçlüğü, okuma güçlüğü vb.)
- Olumsuz çevresel etmenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (Dil ve konuşma gelişiminde gecikme vb.)
- Hiçbir nedene bağlanamayan dil ve konuşma sorunları.
- Karmaşık nedenlere bağlı dil ve konuşma sorunları. (Zihin engeli vb.)

Nasıl Tanı Konur?

- Konuşmanın anlaşılır şekilde olmaması,
- Konuşmanın duyulmasında yetersizlik olması,
- Sesin bozuk ve tırmalayıcı olması,
- Sesin çıkarılmasının, ritminin ve vurgularının bozuk olması,
- Dil yönünden kelime dağarcığı ve gramer yetersizliklerinin olması,
- Konuşmanın bireyin yaşına ve fiziksel yapısına uygunsuzluğu.

Tedavi Yöntemleri Nelerdir?

Bunun için her konuşma bozukluğu hakkında ayrı ayrı bilgi edinip sorunun çeşidine göre eğitim ve sağaltım yöntemleri uygulamak gereklidir. Bu nedenle konuşma bozuklıklarından artikülasyon bozukluğu, gecikmiş konuşma, kekemelik ve diğer konuşma engelleri (yabancı dil ve bölgesel konuşma ayrılıkları, damak veya dudak yarıklığı, beyin engeli, afazi, dizartri ve disleksi) ile ilgili temel bilgilerin ve sağaltım etkinliklerin ele alınması uygun görülmektedir.

Konuşma Bozukluğu Nedir?

Konuşma ilindeki sesler, nefesin ses bontlarını titreştirerek ya da titreştirmeden gırtlaktan geçtikten sonra ağız ve burun boşluğununda şekillenmiş halidir. Konuşma seslerini çıkarma işlemine artikülasyon denir.(<http://kucukcekmecehabilitasyon.com/dil-ve-konusma-problemleri>). Erişim Tarihi: 13.11.2016)

3. BULGULAR

A. PROJE İÇERİĞİ VE SÜREC:

Projede kullanılan yazılım teknolojilerinin platform bağımsızlığına sahip olması sayesinde bilgisayar, telefon ve web gibi ortamlarda kullanılabilir ya da bu yazılımı çalıştıracak başka platformlar geliştirilebilir.

Bu projeyi yaparken, sivil savunmada kullanılan insan, araba ve benzeri obje algılama ve görüntü işleme yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Projenin geliştirilmelere açık olması, başka insanların güncelleyerek daha iyi bir proje hazırlamasına olanak tanır. Mesela konuşma engelli bir birey kendi isteği üzerine proje değiştirebilir ve daha rahat kullanımına sahip bir uygulama yaratabilir bunu da yayınlayarak

herkesin ulaşılmasını ve başkalarının da proje üzerine yeni eklentiler eklemesine olanak sağlar.

Projenin bu şekilde daha hızlı gelişebileceğini düşünülmektedir.

Projenin yeterli hızda ve performansta olduğu düşünülmektedir fakat başka bir kullanıcı projenin geliştirilebilir olma özelliğini kullanarak bazı algılama ayarlarını değiştirilebilir ve daha performanslı bir uygulama ortaya çıkarabilir.

Kullanılan yazılım açık kaynaklı olduğundan kodları kullanılabilir ve kendinize ait yeni bir proje hazırlayabilirsiniz hatta ticari amaçla da kullanabilirsiniz. Projenin en göze çarpan bölümü de bu şekildedir.

B. PROJEDE KULLANILAN TEKNOLOJİLER:

Projede kullanılan yazılım teknolojileri platform bağımsızlığına sahip, bu sayede projeyi istediğiniz bir işletim sisteminde çalıştırabilirsiniz. (Örneğin: MacOS, iOS, Android, Linux, Windows)

1. Programlama Dili:

Projede kullanılan yazılım dili, günümüzde en popüler diller arasında olan, kullanımı kolay, performanslı ve birçok firmanın (Örneğin: Google, Nasa) tercihi olan **Python(Versiyon: 3.5.2)** programlama dilidir.

(Fotoğraf Kaynak: <https://www.python.org/community/logos/>. Erişim Tarihi: 29.12.2016)

Neden Python ?

Python günümüzde oldukça popüler okunması ve kullanması kolay açık kaynak programlama dilidir.

Okuması, yazması oldukça basittir.

Python ile ilgili internette herkese açık ve ücretsiz sayısız kaynak bulunmaktadır. Dolayısıyla öğrenilmesi kolaydır.

Python ile yapılmış bir sürü projeye internetten rahatça ulaşabilirsiniz.

Python programlama dilinin ne kadar sade ve okunabilir bir dil olduğunu göstermek için, günümüzde popüler olan C++ programlama dili ile küçük bir karşılaştırma yapalım:

C++ programlama dili ile yazılmış basit bir kod:

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    count << "Merhaba Dünya!" << endl;
    return 0;
}
```

Yukarıdaki C++ ile yazılmış programla aynı görevi gören Python kodu:

```
print("Merhaba Dünya!")
```

Yukarıdaki kodları çalıştırduğumızda ekranımızda “Merhaba Dünya!” yazacaktır.

Proje raporunun ilerleyen bölümlerinde detaylıca değineceğimiz ve görüntüyü işlerken kullanacağımız OpenCV kütüphanesi ile uyumlu ve kullanımı kolay olması Python dilini seçmemizi sağlayan büyük bir etkendir.

Projede kullanılan, kodlar ve açıklamaları raporda, ek 12 “Proje kodları” bölümünde bulunmaktadır.

2. OpenCV ile Görüntü İşleme:

Projemizin görüntü işleme bölümünde, günümüzde oldukça popüler ve kullanımı basit olan OpenCV kütüphanesi kullanılmıştır.

OpenCv INTEL tarafından 1999'da C ve C++ dilleri kullanılarak geliştirilmeye başlamıştır. Günümüzde ise Google, Itseez, Nvidia gibi şirket ve toplulukların desteği ile gelişim süreci devam etmektedir.

Açık kaynak kodlu bir görüntü işleme kütüphanesidir. Bu sayede başka kişiler tarafından geliştirilebilir yapıdadır.

OpenCV adı Open Source(Açık Kaynak Kodu) cümlesinin ilk harfi ve Computer Vision (Bilgisayar Görüşü) kelimelerinin baş harflerinden oluşur.

OpenCV ile yapılabileceklerin sınırı yoktur mesela yüzleri, insan vücutlarını, hareketli veya hareketsiz nesneleri algılayabilir ve bunlarla işlemler yapılmaktadır. Mesela bir insanın boyunu ölçebilir, hız limitini aşan araçların plakalarını öğrenebilir ve daha birçok şey yapılmaktadır.

Projemizde OpenCV, konuşma engelli bireyin ağız şeklini anlık olarak algılayarak çıkarmak istedikleri sesi bulmamızı ve daha sonra bu sesi bilgisayardan çıkarmamızı sağlamıştır.

Ağızının Yapısını Algılamak:

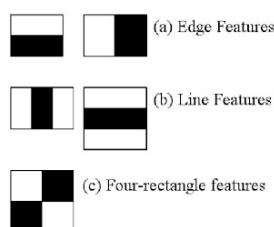
Konuşma engelli kişinin ağız yapısını algılamak için önce kişinin yüzünü algılamak gerekmektedir. Yüz algılamak için çeşitli algoritmalar bulunmaktadır. Bunlardan en popüler olan ve doğru bir şekilde yüz bulma olasılığının en fazla olduğu “Haar Cascade” yöntemini seçilmiştir.

Haar Cascade Yöntemi:

Bu yöntem günümüzde oldukça popülerdir çünkü bir yüzü doğru şekilde algılama olasılığı çok yüksektir ve hata payı oldukça azdır. OpenCV içerisinde hazır bir fonksiyonu bulunduğu için bu yöntemin OpenCV ile kullanımı kolaydır.

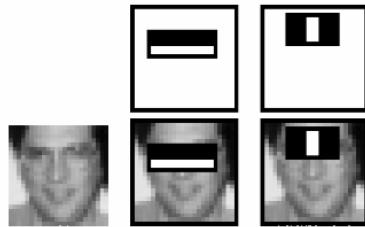
En basit haliyle bu yöntemi şu şekilde anlatabiliriz:

Program aşağıdaki fotoğraflardaki çerçeveleri, içerisinde nesne araması yapılacak fotoğrafın içerisinde birçok yere yerleştiriyor. Daha sonra çerçevenin, beyaz bölgesinde kalan toplam piksel değerleri; siyah bölgesinde kalan toplam piksel değerlerinden çıkartılıyor. Eğitilmiş sınıflandırıcı içerisindeki (Eğitilmiş sınıflandırıcı konusuna raporun ileriki bölümlerinde debynmiştir.) oranlarıyla karşılaştırarak orada nesne olup olmadığı algılanabilmektedir. Günümüzde bu işlemin daha hızlı ve doğru sonuçlar verebilmesi için “Haar Cascade” yöntemi üzerine belirli kütüphaneler ve algoritmalar da uygulanabilir.

(Fotoğraf kaynak: http://docs.opencv.org/3.1.0/haar_features.jpg. Erişim Tarihi: 25.12.2016)

Bu çerçevelerin, örnek bir yüz fotoğrafı üzerine yerleştirilmiş hali:

(Fotoğraf kaynak: <http://docs.opencv.org/3.1.0/haar.png>. Erişim Tarihi: 25.12.2016)

Eğitilmiş Sınıflandırıcı Nedir ?

OpenCV algoritmasının nesneleri bulabilmesi için daha önceden içerisinde algılanması istenen nesnenin bulunduğu (Pozitif) ve bulunmadığı (Negatif) binlerce fotoğrafı incelemesi ve bu fotoğrafların “Haar Cascade” yöntemi sonucunda ki piksel değerlerini bilmesi gerekmektedir. Bu duruma algoritma eğitimi denilmektedir.

Algoritmayı eğitmek için ise şöyle bir yöntem izlenir:

Binlerce, içerisinde algılanması istenen nesnenin bulunduğu (Pozitif) ve bulunmadığı (Negatif) fotoğraflar ve nesnenin bulunduğu fotoğraflardaki nesnenin fotoğraf içerisinde bulunduğu konumları, OpenCV fonksiyonlarıyla incelenir ve belirli bir eğitilmiş sınıflandırıcı dosyalarında veriler tutulur. Bu süreçte, nesne algılama algoritmanın en doğru sonuçları verebilmesi için çok fazla fotoğrafla eğitilmesi gerekmektedir. Bazen bu eğitim süresi kullandığınız bilgisayara bağlı olarak haftalarca ya da aylarca sürebilmektedir.

Eğitilmiş sınıflandırıcı dosyaları xml dosya formatında tutulmaktadır.

Projede algılanmak istenen ağız çoğu nesneye göre algılanması oldukça zor olan bir nesnedir ve ağız bulmak için olan algoritma eğitim süresi de dolayısıyla oldukça uzundur.

OpenCV içerisindeki algoritmamızı eğitilmiş sınıflandırıcı dosyalarımızla çalıştırduğumızda bize, nesnenin başlama noktasını x-y koordinatı şeklinde değerler ile birlikte nesnenin genişliğinin ve yüksekliğinin değerlerini dönmektedir. Bizde bu değerleri kullanarak fotoğraftaki yüzleri algılayabiliyoruz.

Bu işlemde kod bu şekildedir:

```
# Yüzümüzü bulacak OpenCV algoritmamızla çalıştıracağımız eğitilmiş dosyalarımızı belirliyoruz:  
yuz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascade_frontalface_default.xml')
```

```
# Görüntüyü alacağımız kameramızı tanımlıyoruz:
```

```

cap = cv2.VideoCapture(0)

# Tanımladığımız kameradan bir fotoğraf çekiyoruz ve alıyoruz:
ret, img = cap.read()

# Eğitilmiş sınıflandırıcı dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmamızı çalıştırıyoruz:
# Eğer yüzler bulunursa yüzlerin konumlarını fonksiyonumuz bize veriyor:
yuzler = yuz_cascade.detectMultiScale(img, 1.3, 5)

# Gelen yüzler içerisinde geziyoruz:
for (x,y,w,h) in yuzler[0:kac_yuz_algilama]:

    # Yüzün bulunduğu alanı opencv kütüphanemiz ile bir dörtgen içine alıyoruz:
    cv2.rectangle(img,(x,y),(x+w,y+h),(0,230,0),2)

    # Yüzün konumunu kaydediyoruz:
    # İleride göz ve ağızı bulmak için bu verileri kullanacağız:
    yuz = img[y:y+h, x:x+w]

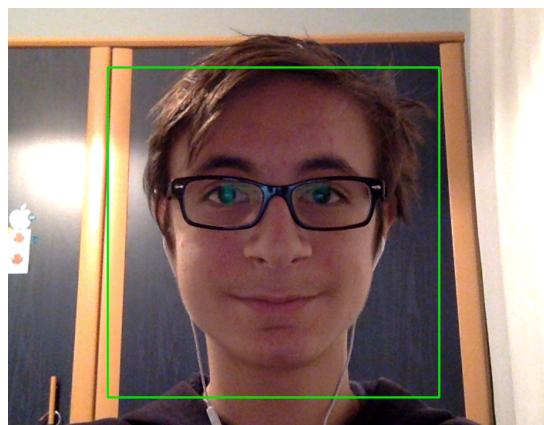
# Yüzümüzün dörtgen içine alınmış fotoğrafını yeni bir pencerede kullanıcıya gösteriyoruz:
cv2.imshow('Sesim Var!',img)

# Kamerayı kapatıyoruz:
cap.release()

# Fotoğrafı kullanıcıya gösterirken kullandığımız uygulama penceresini kapatıyoruz:
cv2.destroyAllWindows()

```

Bu kodu çalıştırduğumızda ise aşağıdaki fotoğrafta gördüğünüz gibi yüz başarılı bir şekilde algılanmış ve yeşil dörtgen içine alınmış durumdadır.

Şimdi ise bu yüz içerisindeki kişinin ağızını bulmamız gerekmektedir. Bunun için yine yüz algılama da kullandığımız “Haar Cascade” yöntemi kullanılacaktır.

Ağzin daha doğru bir şekilde algılanması için sadece yüz içinde ve gözlerin altındaki bölgeye bakılmasının yeterli olabileceği düşündüğümüzden gözlerin de bulunması gerektiğine karar verilmiştir:

Gözlerin algılanması için kod şu şekildedir:

```
# OpenCV algoritmamızla çalıştıracağımız eğitilmiş sınıflandırıcı dosyalarımızı belirliyoruz:  
goz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/haarcascade_eye.xml')  
  
# Eğitilmiş sınıflandırıcı dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmamızı  
çalıştırıyoruz.  
# Ve bulunan göz koordinatlarını kaydediyoruz:  
gozler = goz_cascade.detectMultiScale(yuz)  
# Ağızı bulurken kullanmamız gereken bir değişken oluşturuyoruz:  
göz_lerin_alti_y = 0  
# Bulunan gözler içerisinde geziyoruz:  
for (ex,ey,ew,eh) in gozler[0:2]:  
  
    # Gözün bulunduğu alanı opencv kütüphanemiz ile bir dörtgen içine alıyoruz:  
    cv2.rectangle(yuz,(ex,ey),(ex+ew,ey+eh),(0,255,255),2)  
    # İleride kullanmak için aşağıda olan gözün altının y koordinatını kaydediyoruz:  
    if göz_lerin_alti_y > ey+eh:  
        göz_lerin_alti_y = ey+eh
```

Şimdi ise ağzın algılanması için kod şu şekildedir:

```
# OpenCV algoritmamızla çalıştıracağımız eğitilmiş dosyalarımızı belirliyoruz:  
agiz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/mouth2.xml')  
  
# Ağız sadece gözlerin altında olduğu için gözlerin üstünü aramamız performansı düşürebilir.  
# Bu yüzden ağızı sadece gözlerin altında aramalıyız:  
goz_ulti_yuz = img[y+göz_lerin_alti_y:y+h, x:x+w]  
  
# Eğitilmiş sınıflandırıcı dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmamızı  
çalıştırıyoruz.  
# Ve bulunan ağız koordinatlarını kaydediyoruz:  
agizlar = agiz_cascade.detectMultiScale(goz_ulti_yuz)
```

```

# Bulunan ağızlar içerisinde geziyoruz:
for (mx,my,mw,mh) in agizlar[0:1]:

    # Eğer gözler algılanmadıysa ve ağız gözün üstündeyse:
    if len(gozler) < 1 or gozлерин_алты_y > my:

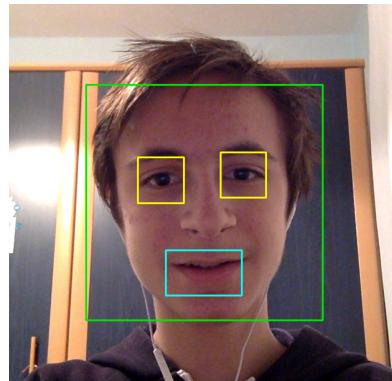
        # Ağız hatalı bulunmuştur:
        # Eğer varsa diğer bulunan ağıza geçilir.
        continue

    # Ağızı dörtgen içine alıyoruz:
    cv2.rectangle(goz_алты_лица,(mx,my),(mx+mw,my+mh),(255,255,0),2)

    # İleride kullanmak için ağız genişliğini ve yüksekliğini kaydediyoruz:
    # agiz = [Genişlik, Yükseklik]
    agiz = [int((mx+mw)-mx),int((my+mh)-my)]

```

Kod çalıştırıldığında ise aşağıdaki fotoğrafta görüleceği üzere istenilen sonucun başarıyla alındığı görülmektedir:

Ağzin boyutları doğru bir şekilde alındığına göre, bu şekle bakarak sinir ağları ile bu ağız şecline uygun olan daha sonra seslendireceğimiz harfin alınması gerekmektedir. “Sinir Ağları Ve Karar Ağaçları” başlığı altında bu konuya değinilecektir.

3. Sinir Ağları Ve Karar Ağaçları:

Projemizde sinir ağları ve karar ağaçları ağız yapısından harf tahmini yapmak için kullanılmıştır.

Sinir ağları ve karar ağaçları “sklearn” kütüphanesi kullanılarak hazırlanmıştır. Sklearn kütüphanesi oldukça popüler bir yapay zeka kütüphanesidir.

Bu projede sinir ağları ve karar ağaçları daha önceki eğitim verisinden aldığı deneyimler ile ağız yapısına en uygun harfi seçmek için kullanılır bu sayede daha önce hiç görülmeyen bir ağız yapısı algılandığında hangi harfi ifade ettiği tahmin edilebilir.

Sinir ağları sınıflandırma işleminde oldukça iyi işlemektedir burada derin öğrenme yöntemleri sinir ağlarını güçlendirir.

Karar ağaçları ise az veride oldukça iyi performans vermektedir uygulamamızın kullanıcı odaklı çalışma bölümünde karar ağaçları daha verimli çalışır.

Sinir ağları ve karar ağaçları program kullanım aşamasında iken kendini yeni verilerle tekrardan eğitebilmektedir bu sayede hatalarını daha iyi düzeltte bilir.

Yazdığımız sinir ağları(`siniraglari.py`) ve karar ağaçları(`harfogren.py`) kodları raporumuzun **EK 12** bölümünde, tüm satırların açıklamaları ve tercih etme nedenlerimiz ile bulunmaktadır.

4. Database:

Projede kullanılan SQLite, günümüzde oldukça popüler, kullandığımız programlama dili Python ile kullanımı oldukça kolay olan, açık kaynak kodlu, C ve C++ dilleri ile geliştirilmiş, MacOS, Linux ve Windows platformlarında çalışabilen SQL veritabanı motorudur.

(Fotoğraf kaynak: <http://logonoid.com/images/sqlite-logo.png>. Erişim Tarihi: 25.12.2016)

Database projede, kullanıcıların ağız verilerini ve bu ağız verilerine göre harfleri tablo şeklinde tutmaktadır. Bu şekilde program kapatıldığında ve yeniden açıldığında kullanıcı, ağız ve harf verileri silinmemiş olur.

Projede ağız bilgileri (Ağız yüksekliği ve genişliği) alındıktan sonra SQLite database sorgusu yapılıyor ve ağız bilgilerine uygun harf, programa iletiliyor.

Kullanıcı ağız ve harf bilgilerine Database'mizden rahat bir şekilde ulaşabilmek için bir Python programı yazılmasına karar verdik. Bu şekilde veri alışverişi ve database bağlantısı

daha rahat bir şekilde yapılmaktadır. Yazdığımız bu programın adına “data_islemler” dedik. Bu programın kodları “data_islemler.py” dosyası içerisinde tutulmaktadır.

“data_islemler” programını yazma amaçlarımızdan bir diğeri ise SQLite database kullanan diğer programlara da dahil edilebilmesini sağlamak. Bu şekilde başka projelerde yeniden yazılmasına gerek kalmayacak ve bu konuda programlar hazırlayan başka kişilerde programlarına, yaptığımız bu programı dahil edebilecekler.

Python ile yazılan “data_islemler” programının kodları ve açıklamaları şu şekildedir:

```
# SQLite kütüphanemizi dahil ediyoruz:  
import sqlite3  
  
# Database bağlantısı kurmak:  
def set_sql_connect(database_name):  
    return sqlite3.connect(database_name)  
  
# Database Cursor ayarlamak:  
def set_sql_cursor(database_connect):  
    return database_connect.cursor()  
  
# Database bağlantısı kurup Cursor ayarlamak:  
def set_connect_and_cursor():  
    vt = set_sql_connect('data/database/database.sqlite')  
    db = set_sql_cursor(vt)  
  
    return vt, db  
  
# Database bağlantısını kapatmak için:  
def close_connect(vt):  
    if vt:  
        vt.commit()  
        vt.close  
  
# Database'de yaratılmamışsa yeni tablo yaratmak için:  
def tablo_yarat(table_name, columns):  
    vt, db = set_connect_and_cursor()  
    db.execute("CREATE TABLE IF NOT EXISTS {0} ({1})".format(table_name, columns))  
    close_connect(vt)  
  
# Database'den veri almak için:  
def veri_al(sql_komut):  
    vt, db = set_connect_and_cursor()  
    db.execute(sql_komut)  
    gelen_veri = db.fetchall()  
    close_connect(vt)
```

```

return gelen_veri

# Database'e veri eklemek için:
def data_ekle(table, eklenecek_sutun, eklenecek):
    vt, db = set_connect_and_cursor()
    db.execute("INSERT INTO '{0}'({1}) VALUES {2}".format(table, eklenecek_sutun,
eklenecek))
    # eklenecek_sutun örnek: 'sütun1','sütun2'
    # eklenecek örnek: data1, data2
    close_connect(vt)

# Database'deki verileri güncellemek için:
def data_guncelle(table, nerden, nasıl):
    vt, db = set_connect_and_cursor()
    db.execute("UPDATE {0} SET {2} WHERE {1}".format(table, nerden, nasıl))
    close_connect(vt)

```

Projenin ana kodlarına “data_islemler” kodlarını aşağıdaki kod satırı ile dahil ediyoruz:

```
import data_islem
```

Şimdi ise “data_islemler” içerisinde bir fonksiyonu ana programdan nasıl çalıştırılacağına göz atarsak:

Örneğin database.sqlite dosyasına bağlanalım:

```
data_islemler.set_sql_connect('database.sqlite')
```

Şimdi ise “data_islemler” kullanarak ağız şekline göre kullanıcının ifade etmek istediği harfi Database’den çekecek olan fonksiyona bakalım:

```

# “harf_al” adında iki argüman alan bir fonksiyon oluşturuyoruz:
def harf_al(kullanici_adi, agiz_data):

    # Kullanıcı adı “kullanici_adi” değişkeni ile string tipinde fonksiyonumuza gelir.
    # “agiz_data”, [Genişlik, Yükseklik] şeklinde listenin içinde fonksiyonumuza gelir.

    # “data_islemler” dosyamızdan “veri_al” fonksiyonunu kullanarak kullanıcı adı ve ağız
    # yapısına uygun harfi alıyoruz:
    # Harf char tipinde “gelen_veri” değişkenine atanıyor:

```

```

gelen_veri = data_islem.veri_al("SELECT harf FROM agiz_harf WHERE kullanici='{0}'  

AND agiz_genislik={1} AND agiz_yukseklik={2}".format(kullanici_adi, agiz_data[0],  

agiz_data[1]))  
  

# Fonksiyonumuz "gelen_veri" değişkenini döndürür:  

return gelen_veri

```

Eğer kullanıcının ağız bilgilerinin Database'de bir harf karşılığı yoksa boş liste dönecektir.

Kullanıcının ağız bilgilerini, ifade etmek istediği harf ile Database'e kaydetmek için ise şöyle bir fonksiyon yazılmıştır:

```

# "data_kayit" adında iki argüman alan bir fonksiyon oluşturuyoruz:  

def data_kayit(kullanici_adi, agiz_data):  

    print('Anlayamadım :(nBu söylediğiniz hangi harf nedir?')  

    # Girilecek harfi tutacağımız değişkeni oluşturuyoruz:  

    harf = ""  

    while 1:  

        # Kullanıcıdan bir harf alınır:  

        harf = input('Söylediğiniz harf: ')  

        # Veri girildi mi kontrol edilir:  

        if harf != "":  

            # Veriler database'de küçük harf şekline tutuluyor.  

            # Bunun için girilen harf her zaman küçük harf olmalı.  

            # Bu yüzden girilen harfin küçük harf karşılığı tutuluyor.  

            harf = harf[0].lower()  

            break  

        else:  

            print('Hatalı Giriş!')  

    # Veri Database'mize kaydoluyor:  

    data_islem.data_ekle('agiz_harf', 'kullanici', harf, agiz_genislik, agiz_yukseklik',  

    (kullanici_adi, harf, agiz_data[0], agiz_data[1]))

```

Ağız bilgilerinin karşılık geldiği harf bilindiğine göre şimdi de yazıyı nasıl sese çevirdiğimize bakalım.

5. Seslendirme:

Projedeki seslendirmeler, MacOS işletim sisteminin Terminal (Sürüm 2.7.1) uygulaması ile birlikte gelen say komutunun yeni process olarak çalıştırılmasıyla yapılmıştır. (Multi Process konusuna proje raporunun ileriki bölümlerde detaylı bir şekilde değinilecektir.) Diğer işletim sistemlerinde de farklı uygulamalar ile benzer şekilde işlem yapılabilir.

Proje, Apple MacBook Pro (Retina, 13-inch, Early 2015) cihazında ve Apple'ın MacOS Sierra (Sürüm 10.12.1) işletim sisteminde hazırlanmıştır.

Seslendirme İçin Multi Process:

Projenin seslendirme bölümünde bir sorunla karşılaşılmıştır. Kişinin ifade ettiği sözcükler uzun olunca seslendirme, kullanıcının ağız hareketlerinden ayrılmıyor ve ağız ile seslerde senkronize sorunları oluşuyor.

Kullanıcının ağızının hareketiyle bilgisayardan çıkan seslerin eşzamanlı olabilmesi için ise şöyle bir çözüm düşünülmüştür:

Algılanan veriler, yeni bir process ile arka planda seslendirme programına gidiyor bu şekilde ana program ağızı algılayıp harfleri bulurken yeni bir process arka planda ana programı etkilemeden, ana programdan gelen yazıları seslendiriyor. Bu şekilde bilgisayardan sesler, kullanıcının ağız haraketleriyle eşzamanlı olarak çıkıyor. Bu da çıkan seslerin, kullanıcının kendi sesiyemiş gibi hissetmesini sağlıyor.

Seslendirme Process'i için yazılan kod ve açıklamaları:

```
# İhtiyacımız olan kütüphaneleri dahil ediyoruz:  
import os  
import platform  
from multiprocessing import Process  
  
def seslendir(text):  
    # İşletim sistemini kontrol ediyoruz:  
    if(platform.system() == 'Darwin'):  
        # Process'e gönderilecek argümanı hazırlıyoruz:  
        arg = 'say {0}'.format(text)  
        # Process'imizi oluşturuyoruz ve seslendirmeyi başlatıyoruz:  
        Process(target=os.system, args=(arg,)).start()  
    else:  
        # İşletim sistemi uygun değilse hata mesajı gösteriyoruz:  
        print('Seslendirme şimdilik sadece Darwin kabuğunda çalışmaktadır.')  
    return
```

Projenin ekran görüntülerini raporun ekler kısmında bulunmaktadır.

Projede kullanılan bütün kodları kendim yazmış bulunmaktayım. Ayrıca TÜBİTAK proje sunumu bittiğinden sonra kendime ait internet sayfamda bu projenin nasıl yapıldığını, nasıl çalıştığını ve nasıl geliştirilebileceğini anlatan bir yazı paylaşmayı düşünüyorum. Bu şekilde başka insanları; bu konuda bilinçlendirebilir, projemizden yararlanmasını ve projemizi geliştirmelerini sağlayabiliriz. Bu proje geliştirilmelere açıktır ve herkes tarafından kullanılabilir.

Internet sayfama yandaki adresten ulaşabilirsiniz: <http://www.ardamavi.com>

C. PROJE YAPIM SÜRECİ VE YAŞANILANLAR:

21 Eylül - 5 Ekim: Projenin düşünülmesi ve fikirlerin birleşmesi.

5 Ekim - 15 Ekim: Projenin algoritmalarının hazırlanması ve test edilmesi.

15 Ekim - 20 Ekim: Yüz ve göz tanıma algoritmalarının yazılması.

20 Ekim- 2 Kasım: Ağız algılama ve sese çevirme sisteminin oluşturulması.

2 Kasım- 15 Kasım: Proje test edilmesi ve sorunların giderilmesi.

25 Kasım- 25 Aralık: Projenin kodların temizlenmesi ve kodların açıklamalarının eklenmesi.

14 Aralık – 5 Ocak: Projenin ve raporun tamamlanması

Proje Yapım Süreci İş Dağılımı:

- Arda Mavi:

- Proje algoritmalarının hazırlanması.
- Proje programlama.
- Görüntü İşleme.
- Eğitilmiş sınıflandırıcı dosyalarının hazırlanması.
- Database ile data işlemleri.
- Proje raporu yazım sürecinin bir kısmı.

- Zümra Uğur:

- Yazılan programın, konuşma ve iştirme engellilere uyarlanması.
- Proje raporu yazım süreci.
- Literatür taraması.
- Kaynak süreci.

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA:

- Bu çalışma ile konuşma engellileri yaşadığı problemlerin en az seviyeye indirilmesi ve onları da sosyal hayatı daha kolay adapte edebilmek için yapılan çalışmalara alternatif, ucuz, basit ve kullanışlı yeni bir çalışma üretilmiştir.
- Herhangi bir platformda çalışabilen bu projemiz daha da geliştirilebilir durumdadır.

- Engelliler için yapılan diğer çalışmalarla beraber kullanılabilir.
- Konuşma engelli bireyin ifade etmek istediği sözcükleri, bireyin ağını algılayarak sese çeviren programımız, konuşma engelli bireyin ağızıyla senkronize bir şekilde çalışarak bireye konuşmuş hissini verir.
- Konuşma engelli bireylerin kullandıkları sayılı yöntemlerin popülerlerinden olan işaret ile iletişim yönteminin çevresi tarafından bilinmemesi sonucunda konuşma engellilerin duygusal anlamda rahatsız olmalarını neden olacağından, onları yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu oluşan sosyal sorunları aşmaya yardımcı olması için üretilmiş bir proje hazırlamış olduğumuza inanıyoruz.
- Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, iş dünyası işbirliği sağlayıp konuşma engellilere yönelik kampanyalar ve çalışmalar yapıp bu tür gelişme ve etkinliklerden haberdar olmaları sağlanabilir ve hayatlarına az da olsa kolaylaştırın ve basitleştiren bir fayda olduğu düşündürülebilir.
- Toplumun tüm katmanlarında engellilik bilinci aşılanmalı, engelli olmanın anlık bir şey olduğu söylemeli; televizyon, radyo, gazete, dergi, el ilanları seminerler, konferanslar vb. yollar kullanılmalı ve bu şekilde daha çok kesime ulaşılmalıdır.
- Tüm üniversiteler arası koordinatörler geliştirilip paylaşım platformu oluşturulabilir. Her koordinatör kendi üniversitesinde konuşma engelliler ile ilgili her durumu ve aktiviteyi paylaşabilmelidir. Bu şekilde yardımlaşma ve işbirliği sistemi kurulabilir.
- Konuşma engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini, özgüvenlerini geliştirmelerini, sorumluluk duygularını geliştirebilmelerini ve bağımsız bireyler olarak yaşamalarını daha rahat südürebilmelerini sağlayacak projeler desteklenmeli ve proje sahiplerine yeterli maddi kaynak sağlanmalıdır.
- Engelli bireylerin toplumumuzda var olduğu gerçeği unutturulmamalı ve sürekli bilinçlendirilme ile ilgili toplantılar yapılmalıdır. Burada en büyük görev engelli dernek ve vakıflarına düşmektedir.
- Engelli istihdamı kamuda ve özel sektörde arttırmalıdır.
- Engellilere yönelik ayrımcı davranışların görülmesinde en büyük etken bu konuda halkın bilincsizliği ve yanlış hareketleridir. Nasıl davranışacağını bilmeyenler, engelli bireylere daha fazla zarar vermektedirler. Acıma ve pişmanlık duygusuyla yapılan yardımlar engelli bireylerin dış dünyadan daha fazla kopmalarına yol açabilmektedir. Bu amaçla halk, engelliler konusunda daha fazla bilinçlendirilmelidir. Engelli bireyler ve halk sıkılıkla bir araya gelmedirler. Ancak, bu şekilde bir bütünlleşme sağlanabilecektir.
- 2002 yılında yapılan engellilere ilişkin en kapsamlı yapılan araştırma “özürlülük araştırması” tekrar yapılmalı ve güncellenmelidir. Dünya ve ülke nüfusu arttıkça toplumdaki engelli oranları da değişmiştir. Dolayısıyla böyle bir araştırmanın tekrarlanması da zorunluluktur.

- Yeterli olanaklar ve fırsat eşitliği sağlanırsa topluma katkıda bulunan, başarılı ve sosyal bireyler konuşma engellilerden yetiştirebilir.
- İmkanı olmayan konuşma engelliler için meslek edindirme kurslarının sayısı artırılmalıdır.
- Konuşma engellilerin görev alabileceği kurum ve iş kolları tespit edilip netleştirilmeli ve kullanabileceğim cihazlar söylemenmelidir. Bu şekilde engelli insanı mutlu etmek için bir vasaşa yapılmış olur. Birey mutlu olursa toplum mutlu olur.
- Unutmayınız !!! Biz de engelli olabiliriz. Her an başımıza gelebilir.
- Bu çalışmanın sonuçları daha sonra yapılacak çalışmalarla ışık tutabilirse ve konuşma engelli bir bireyin hayatına olumlu yönde değişiklik yapabilirse çok mutlu olacağız.

5. Kaynakça:

Çalık, S. (2004). Özürlülüğün Ölçülmesinde Metodolojik Yaklaşımlar ve 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması. Öz-veri Dergisi, 12, 153-375.

<https://eodev.com/gorev/207172>. Erişim Tarihi:04.01.2017

<http://kucukcekmecehabilitasyon.com/dil-ve-konusma-problemleri>. Erişim Tarihi: 13.11.2016

Konrot, A. (2005). Sözel Dil ve Konuşma Sorunları. Eskişehir.

Tonkaz, V. (2009). Görme Engelli İnsanlar İçin Sensör Kontrollü Seyahat Yardım Aracı Tasarımı Ve Simülasyonu. Isparta: Isparta Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi

Görsel Kaynaklar:

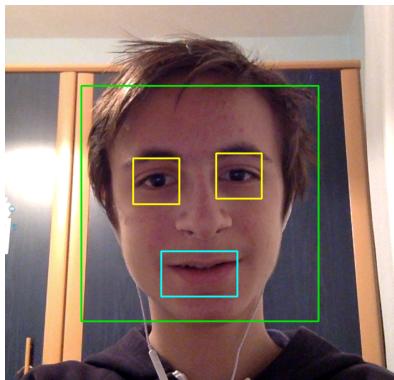
- <https://www.python.org/community/logos/>. Erişim Tarihi:29.12.2016
- http://docs.opencv.org/3.1.0/haar_features.jpg. Erişim Tarihi: 25.12.2016
- <http://docs.opencv.org/3.1.0/haar.png>. Erişim Tarihi: 25.12.2016

6. Ekler:

EK 1: Projede yararlanılan kaynaklar:

- Python eğitim belgeleri: <https://docs.python.org/3/>
- OpenCV eğitim belgeleri: <http://opencv.org/documentation.html>
- SQLite eğitim belgeleri: <https://www.sqlite.org/docs.html>

EK 2: Proje yapım aşamasındayken ki çalışma ortamımız ve proje ekran görüntüsü:

EK 3: Projede kullandığımız programlama dili: Python 3.5.2

EK 4: Projede kullandığımız kütüphaneler:

- OpenCV 3.2.0-dev
- sklearn
- os
- platform
- sqlite3
- multiprocessing
- Kendi yazmış olduğum: data_islem

EK 5: Projemizi hazırlarken kullandığımız bilgisayarımız ve özellikleri:

İşletim sistemi: MacOS Sierra (Version: 10.12.1)
Retina ekranlı 13 inç MacBook Pro 2015 model.
128 GB SSD, 2.7 GHz işlemci.
8 GB 1866 MHz LPDDR3 bellek.

EK 6: Projemizin kodlarını yazarken kullandığımız editörler:

- Atom(1.12.7)
- Vim

EK 7: Proje raporunu yazıldığı editörler:

- Pages(6.0)
- Microsoft Word

EK 8: Proje içindeki Database çalışmasını test ettiğim program:

- SQLiteBrowser(3.8.0)

EK 9: İlgilendiğim yazılım teknolojileri:

Python, C++, OpenCV, Sql, JavaScript, Qt, iOS(Swift), Java (SE), C#, Arduino, Unity Game Engine, C, Shell Scripting

EK 10: Üzerinde Çalıştığım Alanlar:

- Masaüstü uygulama yazılımları
- Mobil yazılımlar (iOS, iPhone, iPad, akıllı saatler, akıllı televizyonlar)
- Yapay zeka ve yapay sinir ağları
- Masaüstü ve mobil oyun geliştirme
- Web tasarımı (HTML,CSS)
- Apple ürünleri için yazılımlar
- 3D ve 2D oyun hazırlama
- Sistem ve sistem yazılımları
- Nesnelerin interneti
- Robotik
- Görüntü işleme
- Bilgisayar öğrenmesi
- Microchip (Pic, Arduino vb.)

EK 11: Deneyimlerim:

2016 3 aylık yaz stajı yaptığım şirket: Nart Bilişim Hizmetleri (TechNarts)
Technarts İnternet Sayfası: technarts.com

Yaptığım projelerden bazıları:

- C++ İle Yapay Zeka Satranç Oyunu Ve Oyunun Web'de Çalıştırmak
- Yapay Zeka Tic-Tac-Toe Oyunu
- Twitter Benzeri Sosyal Ağ
- 3D Labirent Oyunu

...

Diğer projelerim için internet sayfamı ziyaret edebilirsiniz.
Internet sayfam: ardamavi.com

“Sifirdan, Az Enerji Harcayan Bilgisayar” projemin Sponsoru: Onur Mühendislik A.Ş.
Onur Mühendislik İnternet Sayfası: onur.net

EK12: Proje Kodları:

Not: OpenCV ve eğitilmiş sınıflandırıcı dosyalarını çok uzun olmasından dolayı buraya ekleyemiyoruz.

- Ana Program Kodları:

```
# Arda Mavi
import cv2
import numpy as np
import os
import sys
import platform
from multiprocessing import Process
import data_islem as di
import harfogren as ho

# Debugging için ayarlar:
harfogren_var = bool(int(sys.argv[1])) # Datalar girilene kadar kapalı kalmalı.
# Programa gelen argüman string olarak alınır tam sayıya çevrilir ve bool yapılır.
# Programa gelen ilk argümanlar:
# Eğitim süreci ise = 0
# Yapay zeka ile çalışma anında = 1

tum_yuzleri_alkilama = False
seslendirme_yap = True
gozluklu = True

# İşletim sistemine göre ekranı temizleyen fonksiyonumuz:
def clear_screen():
    # clear_screen Screen:
    if(platform.system() == 'Linux' or 'Darwin'):
        os.system('clear')
    else:
        os.system('cls')
    return

def seslendir(text):
```

```

if(platform.system() == 'Darwin'):
    arg = 'say {0}'.format(text)
    Process(target=os.system, args=(arg,)).start()
else:
    print('Seslendirme şimdilik sadece Darwin kabuğunda çalışmaktadır.')
return

# harfogren aktif ve database boş değil ise True:
def hoT_dbT(kullanici_adi):
    if kullanici_adi != "":
        kullanici_adi = 'WHERE kullanici="{0}"'.format(kullanici_adi)
        return di.veri_al('SELECT * FROM agiz_harf {0}'.format(kullanici_adi)) != [] and harfogren_var

def data_kayit(kullanici_adi, agiz_data, clf):
    clear_screen()
    print('Anlayamadım :(\nBu söylediğiniz hangi harf nedir?\nNot: Eğer bir harf belirtmek istemiyorsanız \'x\' giriniz.')
    # Girilecek harfi tutacağımız değişkeni oluşturuyoruz:
    harf = ""
    while 1:
        # Kullanıcıdan bir harf alınır:
        harf = input('Söyledığınız harf: ')
        # Veri girildi mi kontrol edilir:
        if harf != "":
            # Veriler database'de küçük harf şekline tutuluyor.
            # Bunun için girilen harf her zaman küçük harf olmalı.
            # Bu yüzden girilen harfin küçük harf karşılığı tutuluyor.
            harf = harf[0].lower()
            break
        else:
            print('Hatalı Giriş!')
    # Veri Database'mize kaydoluyor:
    di.data_ekle('agiz_harf', 'kullanici', 'harf', 'agiz_genislik', 'agiz_yukseklik', (kullanici_adi, harf, agiz_data[0], agiz_data[1]))
    if harfogren_var:
        clf = ho.db_egitim(kullanici_adi)
    return clf

def harf_al(kullanici_adi, agiz_data, clf):
    # agiz_data = [Genişlik, Yükseklik]
    if hoT_dbT(kullanici_adi):
        gelen_veri = ho.getHarf(clf, agiz_data[0], agiz_data[1])
        clear_screen()
    else:
        if kullanici_adi != "":

```

```

kullanici_adi = ' kullanici="{0}" AND'.format(kullanici_adi)
# "data_islemler" dosyamızdan "veri_al" fonksiyonunu kullanarak kullanıcı adı ve ağız
yapısına uygun harfi alıyoruz:
gelen_veri = di.veri_al("SELECT harf FROM agiz_harf WHERE agiz_genislik={1}
AND agiz_yukseklik={2}".format(kullanici_adi, agiz_data[0], agiz_data[1]))
# Fonksiyonumuz "gelen_veri" değişkenini döndürür:
return gelen_veri

def goruntu_isleme(kullanici_adi, clf):
    # OpenCV algoritmamızla çalıştıracağımız eğitilmiş dosyalarımızı belirliyoruz:
        yuz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/
haarcascade_frontalface_default.xml')

    # Debugging için:
    if gozluklu:
        goz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/
haarcascade_eye_tree_eyeglasses.xml')
    else:
        goz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/haarcascade_eye.xml')

    agiz_cascade = cv2.CascadeClassifier('data/haarcascades/mouth2.xml')

    # Görüntüyü alacağımız kameramızı tanımlıyoruz:
    cap = cv2.VideoCapture(0)
    while 1:
        # İleride kullanmak için ağız değişkeni oluşturuyoruz:
        agiz = [-1,-1]
        # Tanımladığımız kameradan bir fotoğraf çekiyoruz ve alıyoruz:
        ret, img = cap.read()

        # Yüz tanıma sistemimizin daha hızlı çalışması için fotoğrafı gri renk uzayına
        # çeviriyoruz:
        # RGB(3 katmanlı pixel matrixi) sisteminden gri renk uzayına(tek katmanlı pixel
        # matrixine) çeviriyoruz:
        # Nesne algılama sistemimizi, gri renk uzayındaki(tek katmanlı pixel matrixindeki)
        # fotoğrafımızda yapacağız.
        grayImg = cv2.cvtColor(img, cv2.COLOR_BGR2GRAY)

        # Eğitilmiş dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmasını çalıştırıyoruz:
        # Eğer yüzler bulunursa yüzlerin konumlarını fonksiyonumuz bize veriyor:
        yuzler = yuz_cascade.detectMultiScale(grayImg)
        kac_yuz_algılama = 1
        # Kaç yüz algılanmak isteniyor belirliyoruz:
        if tum_yuzleri_algılama:
            kac_yuz_algılama = len(yuzler)
        # Gelen yüzler içerisinde geziyoruz:

```

```

for (x,y,w,h) in yuzler[0:kac_yuz_algilama]:
    # Yüzün bulunduğu alanı opencv kütüphanemiz ile bir dörtgen içine alıyoruz:
    cv2.rectangle(img,(x,y),(x+w,y+h),(0,230,0),2)
    # Yüzün konumunu kaydediyoruz:
        # İleride göz ve ağızı bulmak için bu verileri kullanacağız:
        yuz = img[y:y+h, x:x+w]
        grayYuz = grayImg[y:y+h, x:x+w]

    # Eğitilmiş dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmamızı çalıştırıyoruz.
    # Ve bulunan göz koordinatlarını kaydediyoruz:
    gozler = goz_cascade.detectMultiScale(grayYuz)
    # Ağızı bulurken kullanmamız gereken bir değişken oluşturuyoruz:
    göz_lerin_alti_y = 0
    # Bulunan gözler içerisinde geziyoruz:
    for (ex,ey,ew,eh) in gozler[0:2]:
        # Gözün bulunduğu alanı opencv kütüphanemiz ile bir dörtgen içine alıyoruz:
        cv2.rectangle(yuz,(ex,ey),(ex+ew,ey+eh),(0,255,255),2)
        # İleride kullanmak için aşağıda olan gözün altının y koordinatını kaydediyoruz:
        if göz_lerin_alti_y < ey+eh:
            göz_lerin_alti_y = ey+eh

    # Göz bulamadıysa tekrar ara:
    if len(gozler) < 1 and göz_lerin_alti_y > 0:
        continue

    # Ağız sadece gözlerin altında olduğu için gözlerin üstünü aramamız performansı düşürebilir..
    # Bu yüzden ağızı sadece gözlerin altında aramalıyız:
    goz_alti = img[y+göz_lerin_alti_y+1:y+h, x:x+w]
    grayGoz_alti = grayImg[y+göz_lerin_alti_y+1:y+h, x:x+w]

    # Ağız bölgesi çizilir:
    cv2.rectangle(img,(x+1,y+göz_lerin_alti_y+1),(x+w-1,y+h-1),(255,255,255),1)

    # Eğitilmiş dosyamızla OpenCV nesne bulma algoritmamızı çalıştırıyoruz.
    # Ve bulunan ağız koordinatlarını kaydediyoruz:
    agizlar = agiz_cascade.detectMultiScale(grayGoz_alti)
    # Bulunan ağızlar içerisinde geziyoruz:
    for (mx,my,mw,mh) in agizlar[0:1]:
        # Ağızı dörtgen içine alıyoruz:
        cv2.rectangle(goz_alti,(mx,my),(mx+mw,my+mh),(255,255,0),2)
        # İleride kullanmak için ağız genişliğini ve yüksekliğini kaydediyoruz:
        # agiz = [Genişlik, Yükseklik]
        agiz = [int((mx+mw)-mx),int((my+mh)-my)]

    # Seslendirme yapılacak ise ve ağız bulunmuşsa:

```

```

if seslendirme_yap and agiz != [-1,-1]:
    while 1:
        cv2.destroyAllWindows()
        harfler = harf_al(kullanici_adi, agiz, clf)
        if harfler != []:
            # Fotoğrafın son halini gösteriyoruz:
            cv2.imshow('Sesim Var!',img)
            # Eğer kişinin ağızı kapaliysa 'x' değeri doneceğinden seslendirme yapılmaz:
            if harfler[0][0] != 'x':
                seslendir(harfler[0][0])
                break
            else:
                cv2.putText(img,'Bilinmeyen Kelime !', (150,200),
cv2.FONT_HERSHEY_COMPLEX, 3, (0, 0, 255))
                cv2.imshow('Sesim Var!',img)
                clf = data_kayit(kullanici_adi, agiz, clf)

        else:
            cv2.imshow('Sesim Var!',img)

        if cv2.waitKey(1) == 27: # Decimal 27 = Esc
            break
        # Kamerayı kapatıyoruz:
        cap.release()

        # Fotoğrafı kullanıcıya gösterirken kullandığımız uygulama penceresini kapatıyoruz:
        cv2.destroyAllWindows()
        return

def giris_yap():
    print('Not: Üyeliğiniz yoksa yeni üyelik oluşturulur!')
    print('Not: Kullanıcı odaklı olmasını istemiyorsanız boş bırakınız!')
    kullanici_adi = input('Kullanıcı Adı: ')
    clear_screen()
    return kullanici_adi

def main():
    clear_screen()
    print('Sesim Var!\nArda Mavi -ardamavi.com\n\nÇıkış: Esc\nÇıkmaya Zorla: kntrl+c\n')
    # Eğer DataBase veya tablo yok ise yeni process ile yaratılır.
    Process(target=di.tablo_yarat, args=('agiz_harf','kullanici', 'harf', 'agiz_genislik',
agiz_yukseklik')).start()
    kullanici_adi = giris_yap()
    clf = ""
    if hoT_dbT(kullanici_adi):
        clf = ho.db_egitim(kullanici_adi)

```

```

goruntu_isleme(kullanici_adi, clf)
clear_screen()
print('Sesim Var! - Program Sonlandırıldı !\nArda Mavi -ardamavi.com\n')
return

if __name__ == "__main__":
    main()

```

- siniraglari.py Kodları:

```

# Arda Mavi
import os
import numpy as np
import data_islem as db
from sklearn.neural_network import MLPClassifier

def veriler(kullanici):
    # Sinir ağlarının eğitim sürecinde kullanılacak dataların çekilmesi:
    if kullanici != "":
        kullanici = 'WHERE kullanici="{0}"'.format(kullanici)
        db_veriler = db.veri_al('SELECT agiz_genislik, agiz_yukseklik FROM agiz_harf
{0}'.format(kullanici))
        db_etiketler = db.veri_al('SELECT harf FROM agiz_harf {0}'.format(kullanici))

        # Çıktı değerlerinin(etiketlerin) sinir ağlarının anlayacağı şekilde yapılandırması:
        # Databaseden gelen [(x),(x,)] şeklinde veriler, [x',x'] şeklinde çevrilir
        db_etiketler = np.ravel(db_etiketler)

    return db_veriler, db_etiketler

def db_egitim(kullanici):
    X, y = veriler(kullanici)

    # Sinir Ağlarının oluşturulması:
    # MLPClassifier -> multi-layer perceptron (MLP)
    # hidden_layer_sizes verilere göre değişiklik gösterebilir.
    clf = MLPClassifier(solver='lbfgs', hidden_layer_sizes=(5,3))

    # TODO: Sınır ağları yapılandırılacak

    # Sinir ağlarının eğitimi:
    clf = clf.fit(X, y)
    return clf

```

```

def getHarf(clf,w,h):
    # Sinir ağlarını kullanarak ağız yapısından harf tahmini:
    harf = clf.predict([[w,h]])
    print('Sinir Ağları Harf Tahmini: ', harf)
    return harf

```

- harfogren.py Kodları:

```

# Arda Mavi
import os
import data_islem as db
from sklearn import tree

def db_egitim(kullanici):
    if kullanici != "":
        kullanici = 'WHERE kullanici="{0}"'.format(kullanici)
        db_veriler = db.veri_al('SELECT agiz_genislik, agiz_yukseklik FROM agiz_harf {0}'.format(kullanici))
        db_etiketler = db.veri_al('SELECT harf FROM agiz_harf {0}'.format(kullanici))

    # Alınan verime bağlı olarak sınıflandırma yöntemi değiştirilebilir.

    # Farklı sınıflandırma yöntemleri ve verilere göre alınan performansları grafikler şeklinde
    # projemiz içerisinde 'Ekler' klasöründe 'classification.png' içerisinde gösterilmiştir.

    # Sınıflandırma yöntemleri arasından, elimdeki verileri(eğitim verilerini) kullanarak
    denedim,
    # sınıflandırma işlemlerinden en iyi performansı aldığım yöntemi seçtim.
    # Fakat yöntem seçimi sonuçlardan alınan verime göre değiştirilebilir.

    # Projemizde Scikit(sklearn) kütüphanemizle kullandığımız sınıflandırıcı:
    DecisionTreeClassifier
    # DecisionTreeClassifier = Karar Ağacı Sınıflandırıcısı

    clf = tree.DecisionTreeClassifier()
    clf = clf.fit(db_veriler, db_etiketler)

    return clf

def getHarf(clf,w,h):
    harf = clf.predict([[w,h]])
    print('Karar Ağacı Harf Tahmini: ', harf)
    return harf

```

- data_islem.py Kodları:

```
# Arda Mavi - ardamavi.com
import sqlite3

# Database bağlantısı kurmak:
def set_sql_connect(database_name):
    return sqlite3.connect(database_name)

# Database Cursor ayarlamak:
def set_sql_cursor(database_connect):
    return database_connect.cursor()

# Database bağlantısı kurup Cursor ayarlamak:
def set_connect_and_cursor():
    vt = set_sql_connect('data/database/database.sqlite')
    db = set_sql_cursor(vt)

    return vt, db

# Database bağlantısını kapatmak için:
def close_connect(vt):
    if vt:
        vt.commit()
        vt.close

# Database'de yaratılmamışsa yeni tablo yaratmak için:
def tablo_yarat(table_name, columns):
    vt, db = set_connect_and_cursor()
    db.execute("CREATE TABLE IF NOT EXISTS {0} ({1})".format(table_name, columns))
    close_connect(vt)

# Database'den veri almak için:
def veri_al(sql_komut):
    vt, db = set_connect_and_cursor()
    db.execute(sql_komut)
    gelen_veri = db.fetchall()
    close_connect(vt)
    return gelen_veri

# Database'e veri eklemek için:
def data_ekle(table, eklenecek_sutun, eklenecek):
    vt, db = set_connect_and_cursor()
    db.execute("INSERT INTO '{0}'('{1}') VALUES {2}".format(table, eklenecek_sutun, eklenecek))
```

```
# eklenecek_sutun örnek: 'sütun1','sütun2'  
# eklenecek örnek: data1, data2  
close_connect(vt)  
  
# Database'deki verileri güncellemek için:  
def data_guncelle(table, nerden, nasıl):  
    vt, db = set_connect_and_cursor()  
    db.execute("UPDATE {0} SET {2} WHERE {1}".format(table, nerden, nasıl))  
    close_connect(vt)
```